

# RECOMANACIÓ TÈCNICA 1/2024, DE L'AGÈNCIA VALENCIANA DE SEGURETAT FERROVIÀRIA, SOBRE L'ÚS RESPONSABLE DE MEDICAMENTS

## 1. OBJECTE

L'objecte d'este document és proposar una sèrie de recomanacions a les entitats ferroviàries i recordar-los que, tant en la formació d'inici com en la formació de renovació de les diferents habilitacions, s'inclouran continguts sobre **l'ús responsable de medicaments** que pogueren alterar, pertorbar o modificar les facultats psicofísiques en l'acompliment de funcions del personal ferroviari que faça tasques directament relacionades amb la seguretat del trànsit ferroviari i tramviari.

Es recomana un ús responsable de medicaments per a conduir o per a fer treballs relacionats amb la seguretat operacional del trànsit ferroviari i tramviari, perquè són ben coneguts els efectes del consum de l'alcohol i d'altres substàncies addictives que influeixen en la capacitat de conducció i en altres tasques; no obstant això, no ocorre el mateix quan es consumeixen medicaments que poden alterar les capacitats i disminuir les destreses.

El centre mèdic ha de ser l'encarregat de supervisar la informació que reba el personal ferroviari en la seua formació i de resoldre els dubtes que puguen tindre quant als tractaments que els han sigut pautats.

En tot cas, el contingut ací reflectit és orientatiu i no substitueix a les normes vigents, ni eximeix de responsabilitat als diferents actors implicats en el seu compliment.

## 2. ANTECEDENTS

La Llei 7/2018, de 26 de març, de la Generalitat, de Seguretat Ferroviària, en el seu article 44 de controls d'alcoholèmia i substàncies psicoactives, indica que:

*"1. El personal ferroviari que, de manera directa o indirecta, puga influir en la seguretat de la circulació, estarà subjecte als controls periòdics d'alcoholèmia i substàncies psicoactives realitzats per personal qualificat segons els termes que establisca l'Agència Valenciana de Seguretat Ferroviària.*

2. *Reglamentàriament i prèvia consulta a la representació sindical de les empreses operadores, es regularan els procediments per als controls d'alcohol, drogues d'abús, substàncies psicoactives i medicaments en el personal ferroviari.*
3. *El personal ferroviari que realitze activitats amb repercussió sobre la seguretat en la circulació ferroviària no podrà realitzar-les quan es trobe amb taxes d'alcohol superiors a les que reglamentàriament s'establisquen, o amb presència en l'organisme de medicaments o substàncies que pertorben o disminuïsquen les seues facultats psicofísiques.*
4. *El personal ferroviari està obligat a sotmetre's a les proves per a la detecció d'alcohol o substàncies psicoactives en l'organisme, que es realitzaran amb plena garantia de privacitat i confidencialitat.*
5. *En els programes formatius destinats a l'obtenció i el manteniment dels títols habilitants del personal referit, s'inclouran continguts sobre el coneixement d'estos aspectes: alcohol, drogues i substàncies psicoactives i medicaments. Al seu torn, les entitats ferroviàries fomentaran entre el citat personal, l'ús responsable de medicaments que pogueren alterar, pertorbar o modificar les seues facultats psicofísiques en l'acompliment de les seues funcions."*

S'ha de tindre en compte que el maneig d'un tren o qualsevol altra activitat relacionada amb la seguretat operacional del trànsit ferroviari i tramviari es poden veure afectades pel consum d'uns certs medicaments que alteren els reflexos, el temps de reacció, alteren la percepció de les distàncies, la capacitat visual i auditiva, la hiperactivitat i hiperreactivitat, la reducció de la visió perifèrica, els estats de confusió i atordiment, la somnolència i les alteracions musculars de caràcter agut (espasmes, enrampades, etc.).

La tasca d'un maquinista és altament complexa, on la integració dels sistemes motor, cognitiu i sensorial, són fonamentals per a preservar la seguretat. El consum de medicaments pot comprometre un acompliment segur sobre la conducció, ja que afecta a estes tres funcions necessàries.

El principi actiu dels medicaments és millorar la situació clínica del pacient i al seu torn hauria de millorar la capacitat per a exercir les seues tasques amb seguretat. No obstant això, no cal obviar que els medicaments, bé a conseqüència dels seus efectes terapèutics o dels seus efectes secundaris, poden produir somnolència, pèrdua de la coordinació psicomotora, canvis en el comportament, trastorns de l'equilibri, alteracions sensorials, etc., alterant així la capacitat de l'acompliment de les seues tasques. Així mateix, els medicaments poden interaccionar amb altres medicaments i amb altres substàncies, com pot ser l'alcohol.

S'ha de tindre en compte que el major risc d'accident relacionat amb l'ús de fàrmacs es troba en els inicis del tractament i en els canvis de dosi. A més, a major nombre de medicaments que pren una persona, major risc d'accident.

S'ha de llegir el prospecte dels medicaments on figuren els possibles efectes sobre la capacitat d'estos fàrmacs per a produir somnolència o reducció de reflexos.

S'ha de consultar la informació dels efectes d'un medicament sobre la capacitat de conduir que ve recollida tant en la fitxa tècnica del producte (dirigida a professionals sanitaris) com en el prospecte (dirigit a pacients). A Espanya s'inclou el pictograma de "Medicaments i conducció" en el cartonatge dels medicaments que afecten la conducció, amb la finalitat de cridar l'atenció al pacient perquè llija la informació continguda en el prospecte. A Espanya, el 20% dels principis actius i el 25% de les presentacions comercialitzades porten el pictograma de "Medicaments i conducció".



Conducció: veure prospecte

Figura 1: Pictograma "Medicaments i Conducció"

La Unió Europea ha promogut el projecte europeu DRUID, que entre els seus objectius es troba la categorització de medicaments que quantifica el risc o l'efecte sobre la capacitat de conducció, que proporciona informació de gran interès.

Existeixen estudis que evidencien que determinats medicaments, sobretot els que afecten el sistema nerviós central, poden afectar la capacitat de conduir de manera segura en alterar el rendiment psicomotor dels pacients.

S'ha de tindre en compte que els opioïdes són fàrmacs que ben utilitzats són molt útils per a manejar el dolor agut sever i el dolor crònic de moderat a sever que no respon a altres tractaments, però que usats de forma continuada tenen un elevat risc d'abús i

addicció. Els opioides produeixen somnolència, sedació, alteració de la capacitat cognitiva i motora, podent afectar per tant la capacitat de conduir o d'exercir tasques directament relacionades amb la seguretat de les persones que els utilitzen, sobretot en inici de tractaments, canvis de dosi i amb l'ús concomitant amb altres substàncies com pot ser l'alcohol.

El consum de benzodiazepines, especialment, quan s'utilitzen com a ansiolítics, hipnòtics o sedants, i els antihistamínics que s'utilitzen per al tractament d'al·lèrgies, augmenten els riscos i afecten la conducció i a altres tasques. Les benzodiazepines són els fàrmacs amb un major efecte negatiu, produeixen sedació, disminució dels reflexos, alteració de la coordinació, alteració del moviment i de la capacitat de seguir un objecte mòbil. Es desaconsella conduir i altres tasques durant les primeres hores després de prendre estos medicaments o qualsevol altre medicament que produísca els mateixos efectes secundaris descrits anteriorment.

Ha de tindre's en compte la capacitat del tractament per a mantindre controlades determinades patologies que poden interferir en major o menor grau amb la capacitat d'acompliment en algunes malalties com a diabetis, malalties cardiovasculars, etc.

S'ha de conèixer que alguns antihistamínics poden produir somnolència, visió borrosa, alteracions visuals i al·lucinacions. També poden formar part de medicaments multicomponents utilitzats per al tractament del refredat o la grip.

Els antidepressius tenen un perfil de reaccions adverses diferents, però ja només la mateixa malaltia produeix un major temps de reacció, alteració de les capacitats cognitives, motores i també somnolència.

S'ha de tindre en compte que els antidepressius també poden produir sedació, problema d'acomodació, hipotensió ortostàtica, fatiga, vertígens i alteracions de comportament, i que altres grups de medicaments que poden afectar l'acompliment són els antiepilèptics, antidiabètics, analgèsics, antipsicòtics, antitusius, entre altres. S'ha de consultar amb el personal mèdic o el farmacèutic sobre la medicació a prendre i com afecta la conducta.

El personal habilitat que faça tasques directament relacionades amb la seguretat del trànsit ferroviari i tramviari estarà atent per si nota els següents signes d'alerta: aparició de visió borrosa o visió doble, dificultat per a concentrar-se o romandre alerta, sorpresa davant esdeveniments habituals o dificultat per a recordar com s'ha aconseguit el destí.

Tenint en compte l'anterior, l'Agència Valenciana de Seguretat Ferroviària, en virtut de les seues competències, considera convenient emetre les següents **RECOMANACIONS**:

**Primera. Incloure en la formació del personal ferroviari el coneixement de l'ús responsable dels medicaments per a conduir o per a fer treballs relacionats amb la seguretat operacional del trànsit ferroviari i tramviari.**

Se sap que en la població en general hi ha evidències d'un consum important i creixent de medicaments que afecten l'acompliment de les seues tasques; per això, s'ha d'intervindre per a fomentar l'ús segur de medicaments i s'ha de conscienciar i informar el personal ferroviari del risc derivat de l'ús dels medicaments.

Abans de conduir o de fer treballs relacionats amb la seguretat operacional del trànsit ferroviari i tramviari, cal conèixer la reacció davant la medicació que s'està prenent i, si s'observa que influeix en els reflexos, capacitat de concentració o si produeix somnolència, ha d'evitar fer les tasques. La reacció de l'organisme als fàrmacs és més manifesta en els primers dies de tractament i especialment en les primeres hores després de la ingesta del fàrmac. Prendre alcohol i fàrmacs conjuntament pot augmentar els efectes adversos, major pèrdua de reflexos, major sedació i somnolència. Una mínima quantitat d'alcohol pot influir negativament en la capacitat de conduir o de fer tasques relacionades amb la seguretat del trànsit ferroviari i tramviari, pel que, sempre amb l'alcohol, zero.

A continuació s'indica una llista genèrica amb la naturalesa dels medicaments i al fet que funcions psicofísiques poden afectar: somnolència, atenció, capacitat de reacció, concentració, nerviosisme, ansietat, visió borrosa, marejos, debilitat, agitació, cansament, etc.

**Ansiolítics:** els efectes dels ansiolítics són la somnolència, disminució de l'atenció i disminució de la capacitat de reacció.

**Antidepressius:** entre els seus efectes està el nerviosisme, ansietat, somnolència, alteració de la coordinació i visió borrosa.

**Hipnòtics:** produeixen somnolència, disminució de l'atenció i disminució de la capacitat de reacció.

**Antigripals i anticatarrals:** somnolència.

**Analgèsics:** ajuden a llevar el dolor, però en canvi et poden produir somnolència, disminució de la capacitat de concentració i de reacció, marejos.

**Antimigranyosos:** somnolència, marejos i debilitat.

**Antial·lèrgics:** somnolència i visió borrosa.

**Antipsicòtics:** somnolència, marejos, agitació i cansament.

**Antiepilèptics:** somnolència, marejos, visió borrosa, fatiga i sensació de debilitat.

**Antiparkinsonians:** somnolència, episodis sobtats de somni, espasmes, visió borrosa i confusió.

**Fàrmacs per a tractar la diabetis:** hipoglucèmia.

**Antihistamínic:** somnolència i capacitat de reacció reduïda.

## **Segona. Incloure en la formació del personal ferroviari el coneixement de les recomanacions del Consell General de Col·legis Oficials de Farmacèutics d'Espanya:**

Cal seguir sempre les instruccions del metge o el farmacèutic a l'hora d'utilitzar el fàrmac. No cal automedicar-se.

Cal conèixer que quan més ens afecta un medicament és a l'inici del tractament o en el canvi de dosi. Per això, es recomana que durant els primers dies no es conduïska, ja que no se sap com reaccionarà el cos i si es manté intacta la capacitat d'executar la tasca en bones condicions.

Cal comunicar al professional sanitari quina és la nostra professió en la qual no es permet consumir fàrmacs que puguen afectar les condicions psicofísiques perquè busquen una prescripció amb menor incidència.

Mai mesclar els medicaments amb l'alcohol, ja que es poden incrementar els efectes adversos (menys reflexos, major sedació, somnolència...).

Cal prestar especial atenció si es prenen diversos medicaments alhora i també si hi ha cansament.

**Tercera. El centre mèdic de l'entitat ferroviària s'encarregarà de supervisar el programa formatiu sobre l'ús de medicaments i de valorar la idoneïtat del personal habilitat per a fer el seu treball habitual amb el tractament mèdic que li hagen prescrit.**

Per a previndre els riscos innecessaris pels efectes secundaris dels medicaments sobre les persones i amb la finalitat que l'aptitud psicofísica requerida al personal ferroviari habilitat per a desenvolupar el seu treball no es veja alterada per l'ús de medicaments, el centre mèdic s'encarregarà que el personal ferroviari estiga molt ben informat. Per a això, supervisarà i actualitzarà els temes que s'imparteixen en la formació per a l'habilitació de personal ferroviari dedicats a l'ús de medicaments i els seus possibles efectes secundaris, tant en la formació d'inici com en la de manteniment.

El centre mèdic també s'encarregarà de resoldre els dubtes del personal habilitat quan els siga prescrit un tractament mèdic i valorarà si el personal ferroviari habilitat està en les condicions psicofísiques idònies per a fer el seu treball habitual quan li haja sigut prescrit un determinat tractament mèdic o també com compaginar l'horari de preses de la medicació amb l'horari de treball, amb la finalitat d'evitar situacions de risc.

EL DIRECTOR GENERAL DE L'AVSF,